

GABRIEL FAURÉ: DOLLY SZVIT

avagy milyen születésnap ajándéokra számíthat

Dolly baba egy impresszionista zeneszerzőtől

Fauré életrajza, életműve

1845. május 12-én született Dél-Franciaországban, Pamiers városában. Édesapja, Toussaint-Honoré Fauré iskolaigazgató volt, édesanyja, Marie-Antoinette-Hélène Lalène-Laprade pedig nemesi származású hölgy. Hat gyerekük közül Gabriel volt a legfiatalabb, továbbá az egyetlen, aki zenei talentumokkal rendelkezett. Bátyjai újságírói, politikai, katonai karriert futottak be, egyetlen nővére a kor szokásához híven feleség és családanya lett.

Gabrielt négy éves koráig egy nevelőanya gondjaira bízta. Édesapját 1849-ben kinevezték az École Normale d'Instituteurs igazgatói posztjára (ez egy tanárképző intézet volt Montgauzy-ban). Ekkor került vissza a kisfiú a családjához. Az iskola épületéhez, ahol édesapja dolgozott, tartozott egy kápolna, amiben volt egy kis harmónium. Gabriel itt szerezte élete első zenei élményeit. Ő maga úgy emlékszik vissza erre a helyre, mint az egyetlen dologra, ami igazán tisztán megmaradt a gyerekkorából. Amikor csak tudott, ideszaladt, és csak játszott ösztönből, mindenféle metódus vagy technika nélkül, mert ez okozott igazi örömet számára. Egy anekdota szerint egyszer meghallotta őt játszani egy vak asszony, és először ő javasolta a gyermek édesapjának, hogy adja zenei pályára, hisz nagyon tehetséges. 1853-ban másvalaki is meghallotta Gabriel játékát, személy szerint Simon-Lucien Dufaur de Saubiac, az ő javaslatára egy év gondolkozási idő után végül Toussaint-Honoré beadta a derekát, és elküldte legkisebb fiát Párizsba, az École de Musique Classique et Religieuse-be, amit Louis Niedermeyer alapított. Az egyházmegye püspökségétől kapott ösztöndíj lehetővé tette, hogy 11 évig ott tanuljon. Ez az intézmény abból a célból jött létre, hogy jól képzett templomi orgonistákat és karvezetőket neveljenek ki az egyház számára. Az ott tanító tanárok közül Clément Loret orgonára, Louis Dietsch összhangzattanra, Xavier Wackenthaler kontrapunkt és fúgaszerkesztésre, Niedermeyer pedig zongorára és zeneszerzésre tanította Gabrielt. 1861-ben Niedermeyer meghalt, helyébe Camille Saint-Saëns lépett. Ez azért is fontos változás volt az ott tanulók részére, mert végre megismerhették a kortárs világi zeneszerzők (Schumann, Liszt, Wagner stb) műveit, hisz eddig csak egyházzenet halhattak. Fauré visszaemlékezései alapján tanáruk az óra elteltével leült a hangszerhez, és sorba játszotta nekik a nagyobb-nál nagyobb zeneműveket, amiktől eddig távol tartották őket. Az

évek során Gabriel sok díjat elnyert, így 1865-ben, mint az iskola egyik legkiemelkedőbb növendéke fejezhette be tanulmányait. Bár az intézményt elhagyta, szeretett tanárával, Saint-Saenssal barátságuk még hatvan évig, annak haláláig megmaradt.

1866-ban Fauré Rennesbe került, mint a Saint-Sauveur orgonistája. Négy évet töltött itt, keresetét magánnövendékek zongoraoktatásával pótolta ki. Itt szerzett művei közül sajnos egy sem maradt fenn. Igazság szerint nagyon unta magát ebben a kisvárosban, az ottani pappal se ápolt túl jó viszonyt, akinek komoly kétségei voltak orgonistája igaz hite felől. Valljuk be, volt rá némi oka, hisz Gabriel a ceremóniák közben ki-ki lopózott rágyújtani. Aztán 1870-ben betelt a pohár, midőn egy vasárnap az előző napi ruhájában ment föl misét orgonálni úgy, hogy végigmulatja az éjszakát. Miután leváltották, hű barátja, Saint-Saens közbenjárásának köszönhetően hamarosan kapott másik állást. Itt viszont néhány hónapot töltött csak el, a francia-porosz háború kitörése után jelentkezett a hadseregbe, még kitüntetést is kapott. Amikor az események kezdtek nagyon eldurvulni, bátyjaihoz menekült, majd onnan Svájcba, ahol tanári állást kapott egy zeneiskolában. 1871 őszén visszatért Párizsba, az Église Saint-Sulpice karvezetői posztját kapta meg, a híres orgonista és zeneszerző, Charles-Marie Widor mellett. Ők ketten nagyon egymásra találtak, mivel két orgonája volt a templomnak, jó szórakozás gyanánt együtt improvizáltak, megkísérelve becsapni és megtéveszteni a másikat például hirtelen modulációkkal. A munka és e kis szórakozás mellett komponált néhány kantátát és motettát, amik fenn is maradtak.

1871 februárjában alapítótágként részt vett a Société Nationale de Musique létrehozásában Bussine és Saint-Saens mellett. Céljuk egy új fajta francia zene létrehozása volt. A tagok közt ott volt Georges Bizet, César Franck, Jules Massenet és még sok más híres zeneszerző. Fauré művei közül nagyon sok ennek a társulatnak a koncertjein került bemutatásra. Ezek közül az egyik legfontosabb az első hegedű szonátája, ami nagy sikert aratott, és fordulóponttá vált zeneszerzői karrierjében. Az elkövetkezendő években hála Saint-Saensnek, megismerkedett Liszttel Weimarban, megnézte Wagner operáit, aminek érdekében elég sokat kellett utaznia. Nagyon csodálta és elismerte Wagner művészetét, viszont egyike azon keveseknek, akik nem kerültek a hatása alá, és nem próbálták utánozni a mestert.

1883-ban megnősült, Marie Fremiet lett a felesége. Mivel nem szerették igazán egymást, mondhatni nyitott házasságban éltek, egyikük se zavartatta magát a másik szeretői miatt. Ennek ellenére két fiuk született, Emmanuel és Philippe. Utóbbi felnővén író lett, többek közt megírta édesapja életrajzát.

A kortársak véleménye alapján Fauré szenvedélyesen érdeklődött a gyengébb nem iránt, egyik szeretője fontos szerepet játszik a dolgozat témánkban, erre később még visszatérünk. 1900-ban ismerkedett meg Marguerite Hasselmans zongorista hölgygel, kapcsolatuk Fauré haláláig kitartott.

Az 1905-től a párizsi Conservatoire igazgatója lett. Támogatta a fiatal generációt, nagy hatással volt rájuk mind emberileg, mind zeneszerzői szempontból, erre még külön szeretnénk visszatérni. Rengeteg munkája mellett természetesen végig komponált. Neki köszönhető a Mélodie (francia dal) létrejötte. Írt színpadi és szimfonikus zenét, például Pavane, Pelleász és Mélisande, Masques et bergamasques, Prométeusz, Penelopé. Egyházi művei közül a

legfontosabb a Requiem. Zongorára írt számtalan darabot, noktürnöket, barkarolókat, prelűdöket, és persze a Dolly szvitet. Végül írt két hegedűszonátát és egy befejezetlen hegedűversenyt.

Nagyon meghatározó alakja volt a 19-ik század második felének illetve a 20-ik század első felének. Visszavonulása után megkapta a Becsületrend nagykeresztjét, amivel zenészt nagyon ritkán tüntetnek ki. Egészsége megrendült, végül 1924-ben, tüdőgyulladásban halt meg Párizsban.

Gabriel Fauré hatása az utókorra

Ahogy már korábban említettük, Fauré nagy hatással volt kortársaira és a következő zenei nemzedékre. Figyelembe kell vennünk, hogy Gabriel Fauré egy átmeneti kor szülötte. Hosszú élete alatt oly sok zeneszerző élt és alkotott. Pontosítva a dolgot, amikor megszületett 1845-ben, akkor fénykorában állt Liszt, Chopin, Berlioz, Schumann. Életének lezártakor pedig Schönberg és Webern már megírták első dodekafón kompozícióikat. Élete során sok olyan zenei élményben volt része, amivel oly kevesen találkozhattak szemtől szemben. Mind tanári munkássága, mind pedig zeneszerző hangja mély nyomott hagyott a francia zeneirodalomban. Ez a francia komponista azon kevés nagy nevű zenészcsoporthoz tartozik, akik nem csak saját előmenetelükkel foglalkoztak, hanem fontosnak tartották az ifjú zenész palánták nevelését, felkarolását és segítségét. Talán Liszt Ferenchez tudnánk hasonlítani Faurét, aki szintén nagy pártfogója volt a fiatal tehetségeknek. Tanítványai közt olyan hírességek szerepelnek, mint Maurice Ravel és Florent Schmitt, George Enescu és Nadia Boulanger. Növendékeivel később is ápolta kapcsolatait. Talán Ravelt nevezhetnénk meg legkedvesebb tanítványként. Ő maga Bölcsődalt írt hajdani tanára nevére és több ízben elküldte megkomponált műveit Fauréhoz jelezvén, még mindig számít véleménye és tanácsa. Eme kedves tanítványa így ír mesteréről: „Nem lehet jobban felmérni Fauré jelentőségét, mint dalai tanulmányozásával, melyek a francia zenében megtörték a német dal, a Lied hegemoniáját.” Most szeretnénk a számunkra örökölt hagyott Dolly –szvit történetét és felépítését bemutatni.

A Dolly szvit kialakulásának története

Az 1890' években Fauré gyengéd kapcsolatot ápolott egy Emma Bardac nevezetű énekesnővel. A hölgynek már volt egy tizenéves fia a férjétől, 1892-ben adott életet második gyermekének, egy kislánynak. Rossz nyelvek szerint Fauré az apukája, ez azonban nem egy bizonyított tény. Viszont nem is vethetjük el teljesen az ötletet, hisz van néhány furcsaság a dologban. Először is a nagy korkülönbség a két gyerek közt. Másodszor a kislányt Héléne Bardac-nak nevezték el, így hívták Fauré édesanyját is. Igazából mindenki maga eldöntheti, mit gondol, számunkra a lényeg az, hogy a kislány születése egy remek négykezes mű megírását hozta, amely Hat tételből áll: Berceuse, Mi-a-ou, Le jardin de Dolly, Kitty-valse, Tendresse, Le pas Espagnol. Mindegyik tételről fogunk részletesebben is beszélni nemsokára. Ami összekapcsolja őket, az természetesen Héléne, akit mi mint Dolly ismerünk meg. Az ő

születésnapjaira, illetve egyéb ünnepekre írta Fauré az egyes tételeket, így mindegyik tétel az ő ajándéka.

Kutatásaink közepette egy érdekes magánéleti kapcsolatra bukkantunk Fauré, Emma és Debussy között. A két impresszionista zeneszerző természetesen szakmai területen is kapcsolódik egymáshoz, hisz kortársak voltak. Erről a kapcsolatról szeretnénk a következőkben néhány szót ejteni.

Gabriel Fauré kapcsolata Debussyvel

Debussy és Fauré több szálon is kapcsolódnak. A legkézenfekvőbb természetesen a Franciaországhoz való kötődés. Megemlíthetjük azt, hogy mind ketten impresszionista zeneszerzők, aztán a párizsi Conservatóriummal való szoros köteléküket. Fauré, mint a Conservatórium igazgatója, Debussy, mint hajdani növendék kötődik az intézményhez. Műveik azonos kiindulási pontokat rejtenek, mint Maeterlinck Pelléas és Mélisande drámája. Fauré kísérőzenét komponál hozzá, majd Debussy operát készíti belőle, vagy említhetnénk Verlaine francia költő verseit. Most fölvetnék egy korábban már említett magánéleti szálát. A francia dal megteremtője Verlaine: La Bonne Chanson ciklusából komponált dalsorozatot annak az Emma Bardacnak ajánlja, aki majd Debussy második felesége lesz. A zeneszerző másfél évig, 1892 szeptemberétől 94 februárjáig dolgozik a Bonne Chansonon. Ennek a dalciklusnak mondhatjuk személyes folytatásának a Dolly-szvitet. Emma Bardacot Debussy körülbelül 10 évvel később ismeri meg és 1905-ben végül feleségül veszi. Tőle született lánya, Claude Emma, azaz „Chouchou”, aki Debussy egyik legkedveltebb művének ihletője. Ő hozzá írja Gyermekkuckó sorozatát. Mi itt találtuk meg igazából a két zeneszerző közötti kapcsolatot. Emma Bardac két lányának két nagy impresszionista zeneszerző az édesapja, és mind két zeneszerző a lányának kis zenei szösszenetekkel kedveskedet, ami talán a legőszintébb és legtermészetesebb ajándék. Most nézzük meg közelebbről a szvit tételeit.

A szvit tételei

Az első tétel a Berceus nevet viseli melynek jelentés Altató, Bölcsődal. Ez a tétel eredetileg 1864-ben készült Suzanne Garnier számára, aki egy közeli barát kislánya volt. Eredeti címe La Chanson dans le jardin. Fauré kisebb változtatásokat ejtett rajta, átdolgozta és végül ez lett Dolly első születésnap ajándéka. Kitérnénk itt is a Debussyvel való kapcsolatra. A nagy francia impresszionista zeneszerző aktív éveinek elején írta a Kis szvit névre hallgató négykezes, négy tételes művét. Ez az alkotás tükrözi még Debussy kötődését

az elődökhöz. Minden tétele megnevezhető zeneszerzőhöz kapcsolódik. Az első tétel történetesen Fauréhoz.

A tétel címe En bateau, melynek jelentés Csónakon. Egy Verlaine vers a tétel ihletője és mondhatni Fauré stílusban íródott. A következő pár képen jól látható, hogy mennyire hasonlít egymáshoz a két négykezes szvit első tétele. Mind két mű első tételében monoton, ringatózó aláfestést biztosít a secund játékos, s e felett hosszú, ütemeken átívelő, átkötött hangokkal tűzdelt, mérhetetlen nagy ívű dallam rajzolódik ki a primo játékos keze alatt. Számunkra talán ez a legkedvesebb tétel. Mindenképpen be akarjuk mutatni személyesen, hogy a két tétel mennyire egymásba tud simulni, szinte észrevétlenül lehet egyik műből a másikba átváltani.

2

PETITE SUITE
Kopcsányi 1883. Eötvös 1889

En bateau

Andantino

1. (Cz.)

3

PETITE SUITE

I. EN BATEAU

Andantino

PRIMA

PIANO

4

DOLLY

R. 1
Berceuse

Gabriel FAURÉ
Op. 56 - N°1.

Allegretto moderato.

PRIMA

PIANO

5

DOLLY

R. 1
Berceuse

Gabriel FAURÉ
Op. 56 - N°1.

Allegretto moderato.

PRIMA

PIANO

A szvit második tételének címe: Mi-a-ou.

Megnevezéséből kiindulva azt gondolhatnánk, hogy ez a tétel egy macskáról formázták meg. Pedig ez téves következtetés. Igazából arról van szó, hogy Dolly nem tudta helyesen kiejteni bátyja, Raoul nevét, és Messieu Aoul-nak hívta. Fauré eredetileg ezt a címet is adta a második tételnek, viszont a végleges kéziratra már csak a Miaou rövidítés került fel. Dolly második születésnap ajándéka volt ez a tétel. Mint láthatjuk a szvit nem egyvégtében íródott. A következő tételben is rejlik turpisság.

A Le jardin de Dolly: 1895-ben, Újév napján kapta Dolly. A tétel folyamán fölfedezhetünk némi hasonlóságot Fauré 20 évvel korábban komponált hegedű szonátájának finálé tételével. A képen látható a harmadik tétel és a hegedűszonáta részlete:

Jean-Michel Nextoux, Fauré kutató szerint ez a tétel a szvit ékköve a maga lágy harmóniáival és kellemes dallamával.

A harmadik tétel címe Kitty-valse.

Az elnevezés ezúttal is becsapós, mivel nem egy macska-keringőről van itt szó, mint ahogy azt gondolnánk. A Bardac családnak volt ebben az időben egy Ketty nevű kutyája, az eredeti címben is így szerepel: Kitty-valse. Hogy miképpen lett belőle Kitty, azt mi sem fejtettük meg. Nextoux szerint ez a tétel egyféle vicces karikatúra a háziállatról. Ezt hangzó anyagként szeretnénk megmutatni.

Az ötödik tétel címe Tendresse.

Itt is találunk előzményt. Eredetileg Adela Maddisonnak volt dedikálva, aki egy zeneműkiadó felesége volt. A harmadik tételhez hasonlóan ez is egy lírai hangvételi darab, viszont modern stílusával, kromatikus fordulataival már előremutat Fauré későbbi műveire, amikben felhasználta és tovább alakította itteni ötleteit. Sokan ezt tartják a Nocturnók előfutárának. Dallam ívesség, a kromatika használata jelenik meg, mely későbbi műveiben egyre jobban érezhető. A szvit minden tételéből, csak úgy, mint Debussy darabjainál, milliányi átirat készült. Talán nem is tudnánk mondani olyan hangszer összeállítást, amire ne írták volna át a Dolly –szvit tételeit.

A szvit utolsó tétele a Le pas espagnol címet viseli.

Abban a korban majd minden zeneszerző kereste az egzotikumot, más népek, más kultúrák pikáns ízeit, ritmusait. Ezeket próbálták kompozíciójukba foglalni. Ravel és Debussy, vagy sorolhatnánk mást is, mind írtak spanyolos darabokat. Ám jelen esetben nem erről az ihletettségről van szó. Fauré ugyan úgy, mint Wagner esetében, itt sem engedte magát el a divat sodrásában. A tétel egy bronz lovas szoborról kapta az elnevezést, amit Dolly annyira szeretett. Ezt az utolsó tételt szintén szeretnénk személyesen bemutatni.

Összességében a Dolly-szvit egy igényesen összeállított sorozat, amely sok apró érdekességet rejt magában, és ettől válik kis kincses dobozzá számunkra. Fauré ajándékai egy kisleánynak, ami egyben a mi számunkra is ajándék.